فارسیه

قواعد سلیمیه

اثر

رئیس انجمن تفتیش ومعاینه در نظارت معارف

احمد حمدی

استانبول

(مطبعهٔ عثمانیه) ده طبع اولنمشدر

١٣٠٢

قواعد سلیمیه

اثر

رئیس انجمن تفتیش ومعاینه در نظارت معارف

احمد حمدی

استانبول

مطبعهٔ عثمانیه ـــ درچنبرلی طاش

١٣٠٢

بسم الله الرحمن الرحيم

تمایلات طبیعت بشریه جهت علیاده وهرنفس فنون ومعارفه عائد اوله‌جق آثارینی رهین قبول ایده‌بیلمك املنده بولندیغندن بونجه اعصار وازمنه دنبری سائقهٔ طبیعتك تأثیراتیله موقع انتشاره وضع ایدلمکده اولان تألیفاتك اك مکمللرینك واك پارلاقلرینك زمان ظهوری شو ایچنده یشادیغمز عصر حمید میمنت مزید اولدیغنی اثباته حاجت یوقدر .

معهذا که زیور آرای سریر شوکت واجلال ولی نعمت بینتمز پادشاه ستوده خصال افندمز حضرتلرینك التفات جهاندرجات ظل اللهیلری ارباب حمیت وغیرت واصحاب شوق وهمت اولان بندکان صداقت‌عنوانك بویولده‌کی اقدامات متوالیه‌لرینك اشعهٔ امنیه وآمالی اولدیغی دخی بی اشتباهدر .

ایشته سایهٔ هماوایه حضرت ملکداریده آفتاب معارفدن انوار اقتباس ایدن کنجلریمز ایچون قواعد فارسیه‌نك مکملیت تحصیلنده سهولتبخش اوله‌جق برصورت مختصره وشیوهٔ مفیده‌ده اولمق اوزره بررسالهٔ فارسیه‌نك تألیف وترتیبی خصوصی نظارت جلیلهٔ معارفك تصویب وتکلیفی ومجلس کبیر معارفك قرار وتنسیبیله عهدهٔ بندکانه‌مه احاله بیورلمش اولدیغی حالده هرنصلسه برمدتدنبری کثرت اشغال عاجزانه‌م بوامرك تأخیر انجازینه سببیت ویرمش ایدی .

(الامور مرهونة باوقاتها) مصداقنجه الحالة هذه مقام عالیٔ وکالت کبرایه زینتبخشا (فخامتلو دولتلو سعیدی پاشا) حضرتلرینك مؤلفین حقنده درکار اولان توجهات سنیه‌لری ونظارت جلیلهٔ معارف عمومیه‌یه رونق افزا (عطوفتلو علی فؤاد بك افندی) حضرتلرینك بالفعل نشر علوم ومعارف قضیهٔ معتنابهاسنه مصروف اولان هممات برگزیدهٔ علیه‌لری سائقه‌سیله سالف‌الذکر قواعد فارسیه رساله‌سی فن مذکورك مسائل صرفیه ونحویه‌سنی جامع وهرقاعده تکلم صبیانه مدار اوله‌جق صورتده تطبیقاتی مشتمل اولدیغی حالده عاجزانه تألیف وترتیب اولنه‌رق (قواعد فارسیهٔ سلیمیه) نامیله تسمیه قلندیغی حالده موقع انتشاره وضع اولندی .

(وباالله التوفیق)

❊ اسامی مفرد ❊

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
خدا	الله	کرم	صیجاق	دوشنبه	بازار ایرتسی
ایزد	الله	بهار	بهار	سه شنبه	صالی
پیامبر	پیغمبر	تابستان	یاز	چهارشنبه	چارشنبه
فرشته	ملك	پاییز	کوز	پنجشنبه	پنجشنبه
آسمان	کوك	زمستان	قیش	آدینه	جمعه
زمین	یر	سال	ییل	مردم	آدم
آفتاب	کونش	امسال	بو ییل	مرد	ارکك
ماه	آی	پارسال	کچن ییل	زن	قاری
اختر	یلدز	روز	کون	شوهر	قوجه
خاور	مشرق	امروز	بوکون	دوشیزه	باکره
باختر	مغرب	شب	کیجه	دختر	قز
ابر	بولوت	دیروز	دونکون	عروس	کلین
باران	یغمور	پریروز	اولکی کون	بیوه زن	طول قادین
برف	قار	فردا	یارین	فرزند	اولاد
یخ	بوز	پس فردا	اوبرکون	پسر	اوغل
تکرك	دولو	بامداد	صباح	پدر	بابا
باد	روزکار	هفته	هفته	مادر	انا
کردباد	قصرغه	شنبه	جمعه ایرتسی	برادر	ارکك قرداش
سرما	صغوق	یکشنبه	بازار	همشیره	قزقرداش

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
بچه	یاوری	بستر	دوشك	کام	دماغ
کودك	چوجق	دواج	یورغان	لب	طوداق
نیا	بیوك بابا	بالین	یصدق	زبان	دیل
نبیره	طورون	چاده	اوربا	گوش	قولاق
خویش	اقربا	پیراهن	گوملك	ابرو	قاش
خود	کندی	زیرجامه	دون	روی	یوز
بیگانه	یبانجی	گریبان	یاقه	رخسار	یناق
پدراندر	اوگی بابا	دامن	اتك	چهره	صورت
پسندر	اوگی اوغل	پوستین	کورك	زنخ	چکه
جوان	یگت	پشم	یوك	ریش	صقال
برنا	گنج	ابریشم	ایپك	بروت	بیق
پیر	اختیار	پنبه	پموق	گیسو	صاج
خانه	او	سر	باش	زلف	صاج
در	قپو	تارك	تپه	موی	توی
بام	طام	چشم	گوز	گلو	بوغاز
جای	یر	مردمك	ببك	گردن	بویون
چاه	قویو	مژه	کرپك	سینه	گوکس
ریسمان	ایپ	بینی	برون	دوش	اوموز
نمد	کچه	دهان	آغز	بازو	قول
قالی	خالی	دندان	دیش	دست	ال

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
انکشت	پرمق	سخن	سوز	بز	کچی
ناخن	طرناق	بانك	سس	بزغاله	اوغلاق
کف	آوج	یاد	خاطرلامق	اسب	آت
وارن	دیرسك	فراموش	اونتمق	خر	اشك
زانو	دیز	کندم	بغدای	استر	قاطر
ناف	کوبك	جو	ارپه	شتر	دوه
سوراخ	دلیك	ارزن	طاری	مادیان	قیصراق
شکم	قارین	آرد	اون	نر	ارکاك
روده	بغرصاق	نان	اتمك	ماده	دیشی
پشت	ارقه	آب	صو	کرك	قورت
میان	بل	کوشت	ات	روباه	تلکی
دل	یورك	تخم مرغ	یمورطه	خرکوش	طاوشان
جکر	جکر	روغن	یاغ	موش	صیچان
خون	قان	شیر	سود	کربه	کدی
پای	اياق	پی	ایچ یاغی	شیر	ارسلان
پوست	دری	ماست	یوغورت	پلنك	قپلان
خنده	کولمك	کوسفند	قویون	نهنك	تمساح
کریه	آغلمق	بره	قوزی	ماهی	بالق
اشك	کوز یاشی	کاو	اوکوز	مار	ییلان
سرشك	کوز یاشی	ماده کاو	اینك	اژدها	اژدرها

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
کژدم	عقرب	سیب	الما	راه	یول
کیك	پیره	امرود	ارمود	سنك	طاش
سپش	کهله	به	ایوا	خارا	مرمر
ملخ	چکرکه	آنار	نار	آهن	تیمور
ماکیان	طاوق	نارنج	ترنج	مس	باقر
کبوتر	کوکرجین	انکور	اوزوم	سیم	کموش
کبك	ککلك	خربزه	قاون	زر	التون
تذرو	سولین	هندوانه	قاربوز	رو	تونج
کنجشك	سرچه	خیار	خیار	برنج	پرنج
سمانه	بلدیرچین	کدو	قیاق	اسرب	قورشون
زاغ	قرغه	زردالو	زردالی	ارزیز	قلای
زغن	قوزغون	الوچه	اریك	کاوله	کله
باز	قرچیقای	شفتالو	شفتالی	تفنك	تفنك
پر	قناد	کاوالو	شاه‌اریك	شمشیر	قلج
دم	قویریق	کردکان	جوز	تیغ	قلج
درخت	اغاج	پسته	فستق	خنجر	قامه
کیاه	اوت	خاك	طپراق	سوزن	ایکنه
برك	یپراق	دشت	چول	کارد	بچاق
شکوفه	چیچك	کوه	طاغ	تیر	اوق
بر	میوه	دره	اوه	نیزه	مزراق

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
سپر	قالقان	ده	اون	سی	اوتوز
طوپ	طوب	یازده	اونبر	چهل	قرق
قلمتراش	قلمتراش	دوازده	اون‌ایکی	پنجاه	اللی
خامه	قلم	سیزده	اون‌اوچ	شصت	التمش
کلك	قلم	چارده	اون‌درت	هفتاد	یتمش
کاغذ	کاغذ	پانزده	اون‌بش	هشتاد	سکسان
قدزن	مقطع	شانزده	اون‌التی	نود	طقسان
مداد	مرکب	هفتده	اون‌یدی	صد	یوز
دوات	دوید	هژده	اون‌سکز	دویست	ایکیوز
❋ اسماء اعداد ❋		نوازده	اون‌طقوز	سه‌صد	اوچیوز
		بیست	یکرمی	چارصد	درتیوز
یك	بر	بیست‌یك	یکرمی‌بر	پانصد	بشیوز
دو	ایکی	بیست‌دو	یکرمی‌ایکی	هزار	بیك
سه	اوچ	بیست‌سه	یکرمی‌اوچ	دوهزار	ایکیبیك
چهار	درت	بیست‌چار	یکرمی‌درت	سه‌هزار	اوچبیك
پنج	بش	بیست‌پنج	یکرمی‌بش	چارهزار	درتبیك
شش	التی	بیست‌شش	یکرمی‌التی	پنجهزار	بشبیك
هفت	یدی	بیست‌هفت	یکرمی‌یدی	ششهزار	التیبیك
هشت	سکز	بیست‌هشت	یکرمی‌سکز	هفتهزار	یدی‌بیك
نه	طقوز	بیست‌نه	یکرمی‌طقوز	هشتهزار	سکزبیك

فارسی	ترکی
نه‌هزار	طقوز بیك
ده‌هزار	اون بیك
دوازده‌هزار	اون ایکیبیك
پانزده‌هزار	اون بشبیك
صد هزار	یوز بیك
هزارهزار	بیك بیك

اعداد کسریه

فارسی	ترکی
نیم	یارم
سه یك	اوچده بر
چهاریك	دردده بر
پنجیك	بشده بر
ششیك	التیده بر
هفتیك	یدیده بر
هشتیك	سکزده بر
نه یك	طقوزده بر
ده‌یك	اونده بر
الخ	

اعداد توصیفیه

فارسی	ترکی
نخستین	برنجی
دوم	ایکنجی
سوم	اوچنجی
چارم	دردنجی
پنجم	بشنجی
ششم	التنجی
هفتم	یدنجی
هشتم	سکزنجی

اوصاف

فارسی	ترکی
سفید	بیاض
سیاه	قره
سبز	یشیل
زرد	صاری
کبود	کوك
سرخ	قرمزی
گلگون	پنبه
روشن	آیدین و صاف
تیره	بولانق
رخشان *	پارلاق
درخشان *	پارلاق
تابان	ضیاویریجی

فارسی	ترکی
تاریك	قرانلق
باریك	اینجه
ستبر	قالین
بلند	یوکسك
بالا	یوقاری
فراز	یوقیش
پائین	اشاغی
زیر	الت
نشیب	اینیش
کوتاه	قیصه
پهن	یصی و آکای
فراخ	کڭکش
توانا	قوی
ناتوان	ضعیف
تیز	کسکین
بران *	کسیجی
بسیار	چوق
بس	یتر
اندك	آز
برخی	برآز

* بونلر صفت مشبهه یعنی اسم فاعل سماعیدرلر

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
کم	آکسوك و آز	شیرین	طاتلو	کج	اکری
فراوان	بول	تلخ	آجی	دروغ	یلان
پر	طولی	ترش	اکشی	لاف	بوش لاقردی
بزرك	بیوك	بیزه	طاتسز	کرد	یوارلق
خورد	اوفاق	نرم	یومشاق	دراز	اوزون
کوچك	کوچك	سخت	قتی	گران	آغر
خوب	کوزل	خشك	قوری	ارزان	اوجوز
نیك	ایی	تر	یاش	شایان * لایق اولان	
به	ایی	درست	طوغری	شایسته	لایق
زشت	چرکین	راست	دوز	سزا	لایق
بد	کوتی			مفت	بادهوا

*** اوصاف تفضیلیه اسمك آخرینه تر لفظنك علاوه‌سیله ***
*** افاده اولنور ***

بهتر	دها ایی	کمتر	دها آز	پستر	دها آلچق

*** اوصاف تصغیریه اسمك آخرینه ادات تصغیر اولان کاف ***
*** علاوه‌سیله افاده اولنور ***

بابك	باباجق	تنك	اینجه‌جك
مامك	اناجق	مردمك	سکی اه

* بودخی صفت مشبهه‌در

﴿ مضمرات ﴾

— ضمائر منفصله —

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
تو	سن	تان	سز	ام	بو
او	او	شان	انلر	آنان	آنلر
ما	بز	مان	بز	اینان	بونلر
شما	سز	یم	بز	اینها	بونلر
ایشان	آنلر	﴿ اشارات ﴾		انها	انلر
﴿ ضمائر متصله ﴾		وی	او	﴿ کنایات ﴾	
م	بن	آن	او	چند	نقدر
ت	سن	این	بو	چندان	اوقدر
ش	او	من	بن	چندین	بوقدر

﴿ تطبیقات ﴾

بمن	بکا	مرا	ابنی
بتو	سکا	ترا	سنی
بشما	سزه	خدای بزرك	بیوك الله
برمن	بنم اوزریمه	آسمان‌بلند را	یوکسك کوکی
برما	بزم اوزریمزه	آفتاب‌درخشانرا	پارلاق کونشی
برای من	بنم ایچون	وستارهای بیشمار را	صاییسز یلدزلری
برای ایشان	انلر ایچون		
ازمن	بندن	وبادوزان را	اسن‌روزکاری
ازاو	اوندن	وزمین کردرا	یوارلق یری

فارسی	ترکی
وابربارنده‌را	یاغدیریجی بولوتی
وروزرا	کوندزی
وشب را	کیجه‌یی
برای ما بندگان	بز بنده‌لر ایچون
زبانرا برای سخن	دیلی سوز ایچون
ودهانرا برای خوردن	اغزی ییمك ایچون
وچشم را برای دیدن	کوزی کورمك ایچون
وگوش‌را برای شنیدن	قولاغی ایشتمك ایچون
ودست وپازا	ال وایاغی
برای کوشش	چالشمق ایچون
آفرید	یاراتدی
درخت پر بار	میوه‌لی اغاج
ازبیدبی بر	میوه‌سز سوکیتدن
وازسیم خالص	خالص کموشدن
زرکم عیار	عیاری ناقص اولان التون
وزبان فصیح	فصیح دیل

فارسی	ترکی
ازتیغ تیز	کسکین قلیجدن
وازخنجرخونریز	قان دوکیجی قامه‌دن
قلم جواهررقم	جواهریازان قلم
بهتراست	دها ایودر
یك بازبلندپرواز	بریوکسكدن اوچان طوغان
ازهزارزغن	بیك قوزغوندن
ودوبلبل ترانه‌ساز	ایکی نغمه ایدن بلبل
ازدویست هزار بوم	ایکیوز بیك بایقوشدن
وسه کبوترنامه‌بر	اوچ مکتوب کتورن کوکرجین
ازهزارهزارزاغ سیاه‌پر	برملیون سیاه قنادلی قارغه‌دن
بسیارخوب است	چوق ایودر
برادر او	انك قرنداشی
ازپسرمن	بنم اوغلمدن
بسیارنادان است	چوق جاهلدر

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
بچهٔ من	بنم چوجغم	رونده‌تراست	دها یوریکدر
از بچهٔ شما	سزك چوجغکزدن	کاردمن	بنم بچاقم
کوچکتراست	دها اوفاقدر	از نیزهٔ تو	سنك مزراقکدن
پدرمن	بنم پدرم	برانست	دها کسکیندر
از پدرتو	سنك پدرکدن	ساعت من	بنم ساعتم
سالخورده‌تراست	دها یاشلیدر	ازساعت تو	سنك ساعتکدن
اسب من	بنم آتم	گرانبهاست	بهالیدر
ازاسب	شماسزك آتکزدن	* این قلم کیست ؟	بوقلم کیمکدر

هرلسانده کلامك اجزاسی اولان کلمه اوچ اولدیغی کبی فارسیده دخی اوچدر انلرده (اسم ․ فعل ․ ادات) در ․

١ — اسم برشی ئی یاخود برشخصی بیلدیرن کلمه‌در (سلیم وامین ․ آسمان ․ وزمین) کبی‌که بونلردن ایکی اولکیلر اشخاص انسانیه‌نك آدلری وایکی صکره‌کیلر کوك و یرك اسملریدر ․

٢ — فعل اوچ زمانك برنده واقع اولان حال وایشی بیلدیرن کلمه‌در مثلا کورمك واوکرنمك معناسنه (دیدن وآموختن) مصدرلرندن « دید وآموخت ․ بیند وآموزد ․ ببین و بیاموز » کلمه‌لری کبی ایکی اولکیلر ماضی وایکی اورته‌کیلر مضارع وایکی صوکده‌کیلر امر حاضردر ․

* استفهام فارسیده (ایاوکی) کبی لفظلریله افاده اولنور ․

٣ — ادات خود بخود برمعنایی افاده ایده‌میوب انجق برابر بولندقلری کلمه‌یه برمعنا علاوه ایدر کلمه‌در .

مثلا « درمکتب اکر خواند » لفظلرنده اولان (در . اکر) کلمه‌لری کبی که اولکی مکتبده معناسنی وایکنجی اوقور ایسه معناسنی یعنی اولکی (ده) وایکنجی (ایسه) لفظی (مکتب) و (خواند) کلمه‌لرینه علاوه ایدرلر .

اسم — اوچ نوعدر (١) اسم ذات درکه مثاللری مرورایلدی (٢) اسم صفاتدر سالف الذکر آق وقره معناسنه اولان (سفید وسیاه) کبی صفات سماعیه‌لر وکوریجی ویاکورن واوکرنیجی واوکرنان معناسنه اولان (بیننده . آموزنده) کبی اسم فاعل وامثالی صفات قیاسیه‌لردر (٣)(دیدن وآموختن) کبی مصدردرکه مصدر دالی ومصدر تائی ناملریله ایکی نوع اوله‌رق فارسی فعللرینك مأخذلری بولنمشلردر لکن (دیدار و بینش . کفتار وکفتکو) کبی کوریش وسویلیش معناسنی افاده ایدر اسم مصدرلردن هیچ برفعل مشتق اولماز . وکذا (کفت وشنید . دادوستد) کبی مقابلیله برابر استعمال اولنان ماضی صیغه‌لری دخی مصدر معنالرینی افاده ایدرلر .

فعل ماضی — درت قسمدر بری (ماضی شهودی) دینلان ماضیٔ مطلقدرکه مصدرلردن ادات مصدر اولان نونی حذف وماقبلی ساکن قلنمغله حاصل اولور مثلا (دیدن) مصدرندن« دید » و(آموختن)

مصدرندن « آموخت » کبی . ایکنجی فارسیده اکثریا اسم مفعول صیغه‌سیله مشترك بولنان (ماضئ نقلی) درکه هرقنغی ماضی مطلقك آخرینه بر (هاء) رسمیه علاوه‌سیله حاصل اولور مثلا « دیده . آموخته » کبی‌که کورمش واوکرنمش دیمکدر . اوچنجی (حکایت حال ماضی) دنیلان ماضئ استمراری درکه ماضی مطلقك اولنه ادات حال اولان بر (می) لفظی کتورلمکله حاصل اولور « می‌دید . می آموخت » کبی‌که کوریور ایدی واوکرنیور ایدی دیمکدر .

دردنجی (حکایت حال ماضی در ماضی) دنیلان ماضی بعیدرکه ماضی نقلینك آخرینه بر (بود) لفظی علاوه‌سیله حاصل اولور « دیده بود . آموخته بود » کبی‌که مفناسی کورمش ایدی واوکرنمش ایدی ویا کوردی ایدی واوکرندی ایدی دیمکدر .

فعل مضارع — حروفی مصدرك برطاقم حرفلره تبدیل ایتمسیله درلو درلو هیئتلرده کاور مثلا (دیدن) مصدرندن « بیند » و (آموختن) مصدرندن « آموزد » کبی کورر واوکرنیر دیمکدر بونلردن اولکنده حروف مصدر بتون تبدیل ایتدیکی کبی ایکنجیده (خا) د زایه د تبدیل ایدر . مصدرتائیدن ماضیسنك (تا) سی « داله » قلب اولندقدن صکره حروف مصدرندن بعضکره (فا) « بابه » ویا « بایه » ویا « واوه » تبدیل ایدر سویلك معناسنه (کفتن) مصدرندن مضارع « کوید » وسپورمك معناسنه (رفتن) دن « روبد » وکیتمك معناسنه

(رفتن) دن « رود » كلديكى كبى (شين)« رايه » ويا « زايه » تبدل ايدر مثلا نقش ايتمك معناسنه (نكاشتن) مصدرندن مضارع « نكارد » كلديكى كبى مالك اولمق معناسنه (داشتن) مصدرندن مضارع « دارد » وقالدرمق معناسنه اولان (افراشتن) مصدرندن افراز دكلور (وهكذا) اكثريا مصدر داليدن ماضيسنك آخرى دال اولان مضارعده دالك ماقبلى (يا) اولنجه يا حذف اولنور يرتمق معناسنه (دريدن) مصدرندن فعل ماضى « دريد » و « درد » فعل مضارع كلور دالك ماقبلى (واو) اولنجه واوحذفله يرينه الف يا كتوريلور آچمق معناسنه (كشودن) مصدرندن « دكشود . كشايد » كبى دالك ماقبلى (را) ايسه بعضا را مفتوح قلنور كتورمك معناسنه (بردن مصدرندن برد . كبى و بعضاً (را) دن اول بر « الف » كتوريلور تسليم ايتمك معناسنه (سپردن) مصدرندن « سپرد وسپارد » كبى فعل مضارع حال ايله استقبال بيننده مشترك اولوب حال معناسنى افاده ايتمك ايچون اولنه بر (مى) اداتى كتوريلور « مى بيند . مى آموزد » كبى كه معناسى كوريور واوكرنيور ديمكدر .

فعل مضارع استقبال — معناسنى افاده ايتمك ايچون اولنه ايجاب ايدن ضميره متصل بر (خواه) لفظى كتورلمكله حاصل اولور « خواهد ديد . خواهى آموخت » كبى معناسى كوره جكدر واوكرنه جكسن ديمكدر . فعل ماضينك مجهولى

ماضی نقلینك آخرینه بر (شد) و فعل مضارعك مجهولی آخرینه بر (شود) لفظی علاوه‌سیله حاصل اولور « دیده‌شد • اموخته شدو دیده‌شود آموخته‌شود » کبی و استقبالك مجهولی ماضی نقلینك آخرینه (خواهدشد) علاوه‌سیله حاصل اولور « دیده خواهد شد • آموخته خواهدشد کبی • بر ده فارسیده افعال لزومیه و اقتداریه دینلان (باید وتواند) کبی فعللر واردرکه افعال سائره‌نك ماضی ومضارعی ایله ترکب ایدر مثلا فعل لزومیده » باید خواند • (بایدکه بخواند) معناسی اوقومق کرك و فعل اقتداری‌ده « تواند خواند • تواندکه بخواند » دینور معناسی ینه اوقومق کرك و « شایدکه خواند • شایدکه بخواند » دخی لیاقت فعلی اولوب معناسی احتمالکه اوقویه بیلور دیمکدر •

امر — حاضر فعل مضارعك آخر حرفی حذف اولنمغله حاصل اولور (بین • آموز) کبی کورو اوکرن دیمکدر امر غائب مضارع صیغه‌سیله مشترك اولوب قرینه ایله و یا اولنه بر (با) کتورمکله بربرندن فرق اولنور مثلا بیند صیغه‌سی مضارع اوله‌رق کورر معناسنه اولدیغی حالده امر غائب اوله‌رق کورسون معناسنی افاده ایدرکه اولزمان با ایله (ببیند) دینور بعضکره فعل ماضینك اولنه لزوم فعلنك مضارعی ادخال اولندقده دخی امر معناسنی افاده ایدر مثلا (باید دید • بایدکه بیاموزی) کبی معناسی کورملیدر واوکرنملیسك دیمکدر •

فارسیده تثنیه صیغه‌سی اولمدیغی کبی مذکرله مؤنثك جمعلریده مساوی اولدقلرندن امر ونهیك غیری هر بر فعل بالکز التی صیغه ایله تصریف اولنور مثلا مفردك آخرینه بر(ند)ویا(ید) لفظی علاوه اولندقده جمع وبر (میم)ساکنه علاوه اولندقده متکلم وحده صیغه‌سی و(یاء) ساکنه کتوریلور ایسه مخاطب ومخاطبه ویا ایله برابر برمیم ساکنه کتوریلور ایسه متکلم مع الغیر صیغه‌سی حاصل اولور •

❋ مصادر ❋

مصادر دالی پنج نوعست زیرا در مصدر دالی پیش از حرف دال بهمه حال یکی از پنج حرفهای (یارنو) خواهد بود	داللی مصدرلر بش قسمدر چونکه مصدر دالیده (یارنو) کلمه‌سنك بش حرفلرندن بری بهمه حال بولنه‌جقدر •

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیدن	کورمك	نوشیدن	ایچمك	رمیدن	اورکمك
شنیدن	ایشتمك	دریدن	یرتمق	بریدن	کسمك
کشیدن	چکمك	دویدن	قوشماق	پریدن	اوچماق

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
رهيدن	قورتلمق	خوردن	يمك	راندن	سورمك
رسيدن	ايريشمك	بردن	كتورمك	فشاندن	صاچمق
دادن	ويرمك	شمردن	صايمق	بودن	اولمق
زادن	طوغمق	سپردن	تسليم ايتمك	سودن	سورتمك
فتادن	دوشمك	فشردن	صيقمق	ربودن	قاپمق
ايستادن	طورمق	خواندن	اوقومق	درودن	بيچمك
فرستادن	كوندرمك	ستاندن	آلمق	فرمودن	بيورمق
كردن	ايتمك	ماندن	قالمق	كشودن	آچمق

❁ مصادر شاذه ❁

آمدن	كلمك	زدن	دوكمك	شدن	اولمق

مصدرلر يدركه دالك ماقبلنده (ياونون) حرفلرندن برى بولنميور وماضيلرنده دالك ماقبلى ساكن اولميور ٠

باالجمله فارسى مصدرلرك معناسى تركجه‌ده (مك) و (مق) لفظلرى ايله نهايتلنور لكن فارسيده كولمك اغلامق معنالرينه اولان (خنده) (وكريه) وامثالى بعض لفظلر اسماء جامده‌دن اولدقلرى حالده مصدر معناسنى افاده ايلدكلرى كبى كبه‌وبويون معنالرينه اولان (ابستن) و (وكردن) لفظلرى دخى اسماء جامده‌دن اولدقلرى حالده فارسى مصدرلرى كبى تاونون ودال نون ايله نهايتلنورلرايسه‌ده مصدر دكلدر!

مصادر تعدیه

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
نوشانیدن	ایچورمك	رسانیدن	ایریشدیرمك	رهانیدن	قورتارمق

وظیفهٔ شاکر این چند چیز هاست

(شاکردك وظیفه‌سی بوبرقاچ شیلردر)

فارسی	ترکی
بامداد پیش ازهمه بمکتب آمدن	صباحلین هرکسدن اول مکتبه کلمك
هرروز درس خودرا ازبر کردن	هرکون درسنی ازبر ایتمك
پس ازدرس بارفیقان مذاکره کردن	درسدنصکره ارقداشلریله مذاکره ایتمك
هرروز خط نوشتن	هرکون یازی یازمق
درشب برای درس ازبر کردن درس کتاب خودرا بخانه بردن	کیجه درس ازبر ایتمکیچون کتابنی اوه کتورمك
پیش خواجه اش باادب نشستن	خواجه‌سنك حضورنده ادبله اوطورمق
خودرا ازنادانی رهانیدن	کندوسنی جهلدن قورتارمق

امثلهٔ ماضی شهودی ازمصدر دالی

دید	کوردی	دیدند	کوردیلر	دیدی	کوردك

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیدید	کوردکز	دیدم	کوردم	دیدیم	کوردك

﴿ تطبیقات ﴾

خوش آمدید	خوش کلدیکز	آری تو	اوت سن
صفا آوردید	صفا کتوردیکز	کجا بودی	نره‌ده ایدك
معلم آمد	خواجه کلدی	من هم درمکتب	بن ده مکتبده
سبقهارا	درسلری	بودم	ایدم
خواندند	اوقودیلر		

﴿ امثلهٔ ماضی نقلی مشترك بصیغهٔ اسم مفعول ﴾

دیده	کورمش	دیدهٔ	کورمشسن	دیده‌ام	کورمشم
دیده اند	کورمشلر	دیده‌اید	کورمشسکز	دیده‌ایم	کورمشز

﴿ تطبیقات ﴾

بزرکوار خدایا	ای بیوك الله	مجلس بپایان رسیده	مجلس نهایته
انچه در وصف	اوشیکه سنك	است	وارمشدر
تو بیان کرده اند	حقکده	ماهم چنان در اول	بز اویله‌جه
	سویلمشلردر		
همه را خوانده‌ایم	هپسنی اوقومشز	وصف تو مانده	سنك وصفنك
وشنیده‌ایم	وایشتمشز	ایم	اولنده قالمشز

حکایت حال ماضی شهودی

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
میدید	کوریبور ایدی	میدیدید	کوریبور ایدیکز
میدیدند	کوریبور ایدیلر	میدیدم	کوریبور ایدم
میدیدی	کوریبور ایدك	میدیدیم	کوریبور ایدك

تطبیقات

آنوقتکه توبازی میکردی	اووقتکه سن او ینایوردك	شماچرا بازی میکردید	سز نیچون اوینایورایدیکز؟
معلم ترا ازدور میدید	خواجه‌سنی اوزاقدن کوریبور ایدی	من قلم رامی تراشیدم	بن قلمی یونیور ایدم
مادرس می خواندیم	بزدرس اوقیور ایدك	ودیکران نیز بکارمشغول بودند	سائرلردخی ایشله مشغول ایدیلر

حکایهٔ حال ماضی درماضی

دیده بود	کورمش ایدی	دیده بودید	کورمش ایدیکز
دیده بودند	کورمش ایدیلر	دیده بودم	کورمش ایدم
دیده بودی	کورمش ایدك	دیده بودیم	کورمش ایدك

تطبیقات

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیروز پدرت	دون بنی پدرك	اینرا بشما برده	بونی سزه
مرا خوانده بود	چیغرمش ایدی	بودم	کتورمش ایدم
آنان انجا	انلر اورایه	درسرا خوانده درسی او قومش	
امده بودند	کلمشلر ایدی	بودم	ایدم
تو نیز بردر	سن دخی قپوده	شماهم خوانده	سزده اوقومش
ایستاده بودی	طورمش ایدك	بودید	ایدیکز

ماضی شهودی مجهول

دیده شد کورلدی	دیده شدی کوریلدك	دیده شدم کورلدم
دیده شدند کوریلدیلر	دیده شدید کوریلدیکز	دیده شدیم کورلدك

تطبیقات

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
درسها خوانده	درسلر	چرا از مکتب	نیچون مکتبدن
شد	اوقوندی	رانده شدی	قوولدك
درسهای ماهمه	درسلر بمزك	کدام وقت من	نزمان بن
از نظر	جمله سی	از مکتب	مکتبندن
کذرانیده شد	نظردن بچورلدی	رانده شدم	قوولدم
مصدر ثانی چهار	نوعست	مصدر ثانی درت	قسمدر
ما برای امتحان	بزامتحاندن	نمیدانم شما اینجا	بیلیورمسز
از نظارت	اوتری نظارتدن	برای چه آورده	بورایه نیچون
خوانده شدیم	چیغریلدق	شدید	کتوریلدیکز

ماضیٔ نقلی مجهول

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیده شده است	کورلمش در	دیده شده اید	کورلمش ایمشسکز
دیده شده اند	کورلمش ایمشلر	دیده شده ام	کورلمش ایمشم
دیده شدهٔ	کورلمش ایمشسن	دیده شده ایم	کورلمش ایمشز

تطبیقات

فارسی	ترکی
شنیدم* که درس	ایشتدم که
جغرافیا خوانده	جغرافیا درسی
شده است	اوقونمش
	ایمش و یا
	اوقونمشدر
وآنها از مکتب	وآنلر مکتبدن
طرد شده اند	قوولمشلر ایمش

وشما تقبیح کرده اید وسز تقبیح ایلمشسکز

مصدر تائی چهار نوعست زیرا در مصدر تائی بهمه حال پیش از تا یکی از چهار [illegible] حرفهای کلمهٔ (خسشف) خواهد بود

فارسی	ترکی
شده اید	اولنمش ایمشسکز
وتو دیروز در	وسن دون
بازار دیده	چارشوده کورلمش
شدهٔ	ایمشسن

بتو که کفت که سکا کیم سویلدیکه

فارسی	ترکی
من در بازار	بن چارشوده کورلمش
دیده شده ام	ایمشم

مصدر تائی درت قسمدر چونکه مصدر تائیده تادن اول بهمه حال (خسشف) کلمه سنك درت حرفندن بری اوله جقدر

* ماضی نقلی فارسیده شنیدم وامثالی کبی الفاظله افاده اولنور

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
آموختن	اوکرنمك	کسستن	قیرمق	برداشتن	قالدرمق
گریختن	قاچمق	خواستن	قالقمق	گفتن	سویلمك
ریختن	دوکمك	کاستن	اکسلمك	رفتن	کیتمك
سوختن	یانمق	نوشتن	یازمق	رفتن	سپورمك
دوختن	دیکمك	نشستن	اوتورمق	خفتن	اویومق
پیختن	الهمك	کاشتن	اکمك	سفتن	دلمك
آویختن	اصمق	کشتن	اولدرمك	کوفتن	دوکمك
دانستن	بیلمك	انباشتن	بریکدرمك	شکفتن	آچلمق

تطبیقات

در ترکستان چه	ترکستانده نه	از تاجران مال	تجاردن
طور کارهاست	درلو ایشلر	برداشتن	قالدرمق
	واردر	بکوشش	چالیشه‌رق
زودتر فروختن	چابك صاتمق	وجامه شستن	جامه‌شور یایقمق
وکتاب نوشتن	وکتاب یازمق	وازهرچیز	هرشیدن
جامه دوختن	اوربه دیکمك	پول اندوختن	پاره قزانمق

امثلهٔ ماضی شهودی ثانی معلوم

آموخت	اوکرندی	آموختی	اوکرندك	آموختم	اوکرندم
آموختند	اوکرندیلر	آموختید	اوکرندکز	آموختیم	اوکرندك

تطبیقات

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
هرکه خاموش	کیمکه ساکت	هربار درس را	هر دفعه درسکی
نشست	اوتوردی	دانشتی *	بیلور ایدك
دراعتراض	اعتراض قپوسنی	ومشق را	ومشقکی
بست	باغلادی	نوشتی	یازار ایدك
وآسوده زیست	وراحت یشادی	از همه کس	هرکسدن
اکر به پندمن	اکر بنم نصیحتمه	صلهٔ آفرین	تحسین انعامنی الور
کار بستی *	عمل ایده ایدك	یافتی	ایدك
آری انچه شما	بلی اوشیکه سز	همه را برلوح	هپسنی کوکل
کفتید	دیدیکز	دل نکاشتم	کوکل تخته سنه نقش ایتدم

ماضی نقلی ثانی معلوم

آموخته	اوکرنمش	آموخته اید	اوکرنمشسکز
آموخته اند	اوکرنمشلر	آموخته ام	اوکرنمشم
آموختهٔ	اوکرنمشسین	اموخته ایم	اوکرنمشز

تعلبیقات

آنانکه دل	آنلرکه کندو	بکام دل رسیده	کوکللرینك
خودشان را	کوکللرینی	اند	مرامنه ایرمشلردر
بعلم آراسته اند	علم ایله تزیین ایتمشلر	شما آردرا	سز اونکزی

* یاء خطاب بعضاً کره حکایت معناسنی متضمن اولدیغیچون تطبیقاتده بو مثاللر ایله ارائه اولنمشدر

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
پخته اید	الەمش سکز	یعنی وقت جوانئ	یعنی سزلك
و پرویزرا	والکی	شما گذشته	کنجلك زمانکز
آویخته اید	آصمشسکز	است	چکمشدر

❋ حکایهٔ حال ماضی شهودی ❋

می‌آموخت	اوکرنیور ایدی	می‌آموختند	اوکرنیور ایدیلر
می‌آموختی	اوکرنیور ایدك	می‌آموختم	اوکرنیور ایدم
می‌آموختید	اوکرنیور ایدیکز	می‌آموختیم	اوکرنیور ایدك

❋ تطبیقات ❋

هرکس حال	هرکس بوچوجغك	ماباو از دور آفرین	بزا کا اوزاقدن
این بچه را می	حالنی بلیور	میکردیم	تحسین ایدر
دانستند	ایدیلر		ایدك
درس خود را از	سائرلردن درسنی	من هم این کودك	بن دخی
دیگران بهتر	دها ایو بیلیور	را می‌شناختم	بوچوجغی طانیور
میدانست	ایدی		ایدم

❋ حکایهٔ حال ماضی در ماضی یعنی ماضی بعید ❋

آموخته بود	اوکرنمش ایدی	آموخته بودید	اوکرنمش ایدیکز
آموخته بودید	اوکرنمش ایدیلر	آموخته بودم	اوکرنمش ایدم
آموخته بودی	اوکرنمش ایدك	آموخته بودیم	اوکرنمش ایدك

❁ تطبیقات ❁

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیروز شاگردان درسشان را		دون شاکردلر درسلرینی	
آموخته بودند		اوکرنمش ایدیلر	
من خریطه هارا	بن خریطه لری	از که کرفته بودید	کیمدن المش ایدیکز
در اینجا آویخته	بورایه آصمش	از کتاب فروشان	کتابجیلردن
بودم	ایدم	کرفته بودم	المش ایدم
و آنکتابهارا	او کتابلری		

❁ ماضی شهودی ثانی مجهول ❁

آموخته شد	اوکرنلدی	آموخته شدید	اوکرنلدیکز
آموخته شدند	اوکرنلدیلر	آموخته شدم	اوکرنلدم
آموخته شدی	اوکرنلدک	آموخته شدیم	اوکرنلدک

❁ تطبیقات ❁

هرکس خوب	هرکس ایو	شما در مکتب	سز اعدادیه
شناخته شد	طانیلدی	اعدادیه نوشته	مکتبه
حیله بازیٔ شان	حیله کارلقلری	شده اید	یازلمشسکز
دانسته شد	بیلندی	ماهم درمیان شما	بزده سزلک ایچکزده
من هم در ینکارها	بن دخی بو ایشلرده	آمیخته شدیم	قرشدیرلدق
پخته شدم	پشمش اولدم	تو هم پخته شدهٔ	سنده کامل اولمشسن

ماضی ثانی نقلی مجهول

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
آموخته شده است	اوکرنلمش در	آموخته شده اید	اوکرنلمشسکز
آموخته شداند	اوکرنلمشلر	آموخته شده ام	اوکرنلمشم
آموخته شدهٔ	اوکرنلمشسن	آموخته شده ایم	اوکرنلمشز

تطبیقات

اینان به مکتب	بونلر مکتب	ماهم مانند ایشان	بزدخی انلر کبی
سلطانی	سلطانی یه	نوشته شده ایم	یازلمشز
نوشته شده اند	یازلمشلر	توچرا	سن نیچون
اجرتهای ایشان	انلرك اجرتلریده	فریفته شدهٔ	الدانیلمشسن
هم کرفته شده است	النمشدر		

فعل مضارع دالی معلوم

بیند	کورر	بینی	کوررسن	بینم	کوررم
بینند	کوررلر	بینید	کوررسکز	بینیم	کوررز

تطبیقات

هرکس جزای عملش را بیند	هرکس عملنك جزاسنی کورر

فارسی	ترکی
هرکجا باشد نیك	نزده اولور
رانیکی و بدرا	ایسه‌ایویه
بدی رسد	ایولك وکوتی‌یه
	کوتیلك ایریشور
بزرکی	بیوکلك
وتوانکری	وزنکینلك بزه
بما خوش آید	خوش کلور
چند چیز	برقاچ شی بریره
بیکجا جمع آید	کلدکده
بسیار را	چوغی تشکیل
ترکیب کنند	ایدرلر
بچه‌کان	چوجقلر

فارسی	ترکی
تنك ظرف	خفیف المزاج
شوند	اولورلر
بچه‌کان کوشش	چالیشان
کندکان رادوست	چوجقلری
دارم	سورم
حدود علم	علم ومعارفك
ومعارف بافق	حدودی افقه
می ماند	بکزر
چه قدر	هرنقدر اکا
نزدیکترروی	زیاده یقین
آنها آنقدر	کیدرسن انلر
دورترشوند	اوقدردها
	اوزاق اولورلر

فعل مضارع ثانی معلوم

آموزد	اوکرنر	آموزی	اوکرنرسن	آموزم	اوکرنرم
آموزند	اوکرنرلر	آموزید	اوکرنرسکز	آموزیم	اوکرنرز

تطبیقات

شان وشهرت مارا فریبد	شان وشهرت بزی الدادیر

فارسی	ترکی
اینان بعدد فصول	بونلر فصول
اربعه آرامگاه	اربعه عددنجه
خواهند	اقامتگاه استرلر
توکه امروز	سنکه بوکون
بردیکران	سائرلرینه
خندی	کولرسن
فردابتو	یارین سکاده
دیکران هم	سائرلری دخی
خندند	کولرلر

مجهول مضارع ثانی

فارسی	ترکی
آموخته شود	اوکرنیلور
آموخته شوند	اوکرنیلورلر
آموخته شوی	اوکرنیلورسن
آموخته شوید	اوکرنیلورسکز
آموخته شوم	اوکرنیلورم
آموخته شویم	اوکرنیلورز

تطبیقات

فارسی	ترکی
اکرامروز	اکر برکسه بوکون
کسی درکاری	برایشده کاله
پخته شود	ایررایسه
فردا آنکس	یارین اوآدم
از زحمت آنکار	اوایشك
رسته شود	زحمتندن قورتلمش اولور
اکراز غیبت	اکرآدملرك
مردمان دهان	غیبتندن اغزی
بسته شویم	باغلی اولور ایسه‌لك
ماهم درجهان	بزدخی دنیاده
آسوده شویم	راحت اولورز

❁ امر دالیٔ معلوم ❁

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
ببیند	کورسون	ببین	کور	ببینم *	کوره‌یم
ببینند	کورسونلر	ببینید	کورکز	ببینیم *	کوره‌لم

❁ تطبیقات ❁

شاکردان را	شاکردانه	بکو ادب	سویله ادب
امر بکنید	امر ایدیکزکندی	بیاموزند	اوکرنسونلر
درسهای خود	درسلرینی	ایشانرا تحسین	انلری ثنا
شانرا بخوانند	اوقوسونلر	بکنم	ایده‌یم
مشقهارا	مشقلرینی	درهر جانام	هریرده انلرك
بنویسند	یازسونلر	ایشانرابه	اسملرینی ایولك
		نیکی ببریم	ایله یاد ایده‌لم

❁ امر تانئ معلوم ❁

بیاموزد	اوکرنسون	بیاموز	اوکرن	بیاموزم	اوکرنه‌یم
بیاموزند	اوکرنسونلر	بیاموزید	اوکرنکز	بیاموزیم	اوکرنه‌لم

امرك متکلم صیغه‌سی پکده استعمال اولنماز ایسه‌ده بوراده
ژ صیغه‌لر صره‌سنده کوسترلمشدر

﴿ تطبيقات ﴾

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
رازخودرانهان	سرکی کیزلی	بکوید	سویلیکز
بدار	طوت	درسهارا	درسلری
سخن راراست	سوزی طوغری	درست بدانید	طوغری بلەیکز

﴿ مجهول امر دالی ﴾

بدیده شود	کورلسون	بدیده شوید	کورلکز
بدیده شوند	کورلسونلر	بدیده شوم	کوریلەیم
بدیده شو	کوریل	بدیده شویم	کوریلەلم

﴿ تطبیقات ﴾

این امرنامه یکباره بدیده شود	بو امرنامه برکره کورلسون
بچکان بخانهٔ شان بیرده شوند	چوجقلر اولرینه کتورلسونلر
مبادا که دل بیازرده شویم	اولمیه که قلبی اینجنمش اولەلم
درکارهای خوب نام ببرده شو	ایو ایشلرده اسمی کتورلمش اول

﴿ مجهول امر تائی ﴾

بیاموخته شود	اوکرنیلسون	بیاموخته شوند	اوکرنیلسونلر

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
بیاموخته شو	اوکرنیل	بیاموخته‌شوم	اوکرنیلرم
بیاموخته‌شوید	اوکرنیلکز	بیاموخته‌شویم	اوکرنیلورز

❋ تطبیقات ❋

مرددانا بشناخته	عالم آدم طانلمش	نمیخواهم که	ایستمیورم که
شود	اولور	ریسمان دوستی	محبت ایپی
به‌خوی نیك	ایی طبیعتله	بکسسته‌شود	قرلمش اوله
بشناخته‌شوید	طانمش اولکز		

❋ نهی دالیٔ معلوم ❋

نبیند	کورمسون	مبین	کورمه	نبینم	کورمیه‌یم
نبینند	کورمسونلر	مبینید	کورمیکز	نبینیم	کورمیه‌لم

❋ تطبیقات ❋

هیچ وقت	هیچ بر وقت	در بارهٔ این	بوایشك
بعیب دیکران	بشقه‌لرك عیبنه	کارزحمت	خصوصنده زحمت
مخند	کولمه	مکشید	چکمیکز

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
باو بگوکه	اکا سویله که	ضایع نکنند	ضایع ایتمسونلر
خود را مدح	کندینی مدح	میباید که	کرکدرکه
نکنند	ایتمسون	از دائرهٔ ادب	دائرهٔ ادبدن
ایشانرا بگوکه	آنلره سویله	بیرون نشویم	دیشارو چیقمیه لم
عمر خود شانرا	کندی عمرلرینی		

❋ نهی تائی معلوم ❋

نیاموزد	اوکرنمسون	میاموزید	اوکرنمیکز
نیاموزند	اوکرنمسونلر	نیاموزم	اوکرنمیم
میاموز	اوکرنمه	نیاموزیم	اوکرنمیه لم

❋ تطبیقات ❋

قت بکن تاترا	دقت ایت تاکیم سنی	توهم مرا	سنده بنی
درسخنت	سوزکده	فراموش مکن	اونوتمه
نگیرند	طوتمسونلر	در بزم مردمان	خلقك عندنده
من ترا فراموش	بن سنی فراموش	از بدخویان	کوتی خویلیلردن
نکنم	ایتمم	نشناخته شویم	طانیلمش اولمیه لم

اسم فاعل

امرك آخرينه بر (نده) لفظی علاوه سیله حاصل اولور

فارسی		ترکی		فارسی		ترکی	
مفرد	جمع			مفرد	جمع		
بیننده	بیننده‌کان	کوریجی	کوریجیلر	آموزنده	آموزنده‌کان	اوکرنیجی	اوکرنیجیلر

تطبیقات

آن آفریننده‌ٔ جهان وروزی	اودنیایی خلق وحیوانلره
دهنده‌ٔ جانوران ودانندهٔ	روزی ویرن وکیزلی سرلری
رازهای نهان پردهٔ ناموس	بیلان الله بزم ناموس پرده‌مزی
مارا بافشای کناهان ماندرد	کناهلر یمزی اظهارله یرتمسون

اسم مفعول دالی وتائی

اشبو اسم مفعول صیغه‌سی بعضکره ماضی نقلی صیغه‌سیله مشترك اولوب انجق قرینه ایله بر برندن فرق اولنور مثلا ریخته دوکلش معناسنه اولنجه ماضی نقلی ودوکیلمش معناسنه اولنجه اسم مفعول اولور . ولکن بعضیلر ماضی نقلی‌یی اسم مفعول یاپمق ایچون مذکور ماضینك آخرینه بر (شده) لفظی علاوه ایدرلر . مثلا (دیده شده) دیرلرکه اولزمان معناسنی کوریلمش دیمك اولور .

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
دیده	کورلمش	آموخته	اوکرنیلمش
دیدکان	کورلمشلر	آموختکان	اوکرنیلمشلر

❋ تطبیقات ❋

این کتاب برکزیده است	بو منتخب کتابدر	آیا خطای او دیده شده است؟	عجبا انك خطاسی کورلمش میدر؟
آیا مکتوب ما بشمار سیده است؟	عجبا بزم مکتوبمز سزه ایرشمش میدر؟		

❋ منفی اسم مفعول ❋

نادیده	کورلمامش	نیاموخته	اوکرنیلمامش
نادیده کان	کوریلمامشلر	نیاموختکان	اوکرنیلمامشلر

❋ تطبیقات ❋

این خوی ناپسندیده است	بو بکنیلمامش اخلاقدر	این کار کار ناکردنیست	بو ایش ایشلنلمیه جق ایشدر
سخن ناکفته ماند	سوز سویلنمامش قالدی	ایشان چندی ناپخته کانند	بونلر برطاقم خام آدملردر

❋ مبالغه ایله اسم فاعل سماعی و صفت مشبهه ❋

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
بینا	چوق کوریجی	کویا وکویان	چوق سویلیجی
اموزکار	چوق اوکرنیجی	خندان	کولیجی
آمرزکار	چوق عفوایدیجی	کریان	اغلیجی
خریدار	چوق الیجی	سوزان	یانیجی ویاپاقیجی
دانا	چوق بیلیجی	افتان*	دوشیجی
توانا	چوق قدرتلی	خیزان *	قالقیجی
شنوا	چوق ایشیدیجی		

❋ تطبیقات ❋

ای امرزکار	ای عفوایدیجی الله	پنهان نیست	کیزلودکلدر
کناهان مارا	بزم کناهلریمزی	مدتیست که من	برمدتدرکه بن
بیامرز	عفو بیورسون	بادل سوزان	قلبی یانیجی
ازدانای راز	کوکلری سر بنی	غمناکم	غملی یم
قلوب و بینای	بیلاندن و عیبلری	و دشمنان من	بنم دشمنلرم
عیوب این چیز	کورندن بوشی	شادمانند	مسروردرلر

* بونلر برابر کلدکلری زمان صیغهٔ حالیه دیرلرکه اولزمان دوشه قالقه معناسنی افاده ایدر « نالان کریان » کبی

فارسی	ترکی	فارسی	ترکی
زبانم نوحه گویان وچشمم	دیلم مرثیه سویلیجی وکوزم	گریه کنان است	اغلیجیدر

اسم مکان اسم زمان

اشبو اسم زمان واسم مکان بعض اسمك آخرینه (گاه) لفظی علاوه‌سیله حاصل اولو

درگاه	قپو	گاه	اویقو محلی ویا وقتی
بارگاه	رخصت محلی	شبانگاه	گیجه وقتی
خرگاه	کوشك محلی	سحرگاه	صباح وقتی
خیمه گاه	چادر محلی		

تطبیقات

ازدرگاه ایزد متعال وازبارگاه حضرت کبریای لایزال امیداست که این رساله برخوانندگان ومطالعه کنندگان مسعود ومبارك شود .

بناء مره — اسماء عددك آخرلرینه (باره) ویا (بار) لفظنك علاوه‌سیله یاپیلور « یکبار . «وباره » کبی معناسنی برکره ایکی کره دیمکدر .

بناء نوع — اسمی مناسب صفتلرله توصیف ایتمکله یاپیلور (لطف شاهانه . رزم دلیرانه) کبی معناسنی « شاهه لایق لطف و بیوکلی غوغا » دیمکدرکه بوصفتلر لطفك وغوغانك نوعنی بیان ایتدکلری ایچون موصوفنه بناء نوع دینور

ادات ایکی قسمدر بری ادات مفرده ودیکری

ادات مرکبه‌در ادات مفرده

ا ب چ ك م ن و ی — وامثالی کبی . (ا) اداتی ندا ایچون اسمك آخرینه علاوه اولنور « خدایا » کبی معناسی ای الله دیمکدر . (ب) اداتی برچوق معنایی افاده ایدر ایسه‌ده بعضاً معناسز اوله‌رق تزیین لفظ ایچون فعله داخل اولوب بأزائده تسمیه اولنور . اسمك اولنه کتوریلور ایسه مفعول الیه اداتی اولور ویا قسم اداتی اولور . د ۱ — « بشما میکویم » کبی معناسی سزه دیورم دیمکدر . «۲» — « بجان شما دروغ نمیکویم » کبی معناسی جانکزه قسم اولسون یلان سویلیورم دیمکدر یایه متصل اولنجه اسملرده ادات نفی اولور « بی کار » کبی ایشسز دیمکدر . (چ) هاء رسمیه یه متصل اولنجه « نه » معناسنه استفهام اداتی اولوب بونکله اشیادن سؤال اولور . اکثریا ادات خبر اولان « است » لفظنه متصل اولنجه هاسی ساقط واستك الفی یایه قلب اولنه‌رق « آن چیست » دینور که اوندر دیمکدر ورایه متصل اولدقده نیچون معناسنی افاده ایدر (چرا) کبی (ك) اسمك آخرینه متصل اولنجه تصغیر اداتی اولور نتکیم مثالی مرور ایلدی . (ك) هاء رسمیه یه متصل اولدقده استفهام اداتی اولوب بونکله اشخاصدن سؤال اولنور مثلا « که » کیم دیمك معناسنه کلور بعضاً ادات خبر اولان است

لفظنه متصل اولور مثلا « آن مردکیست » دینور که او آدم کیمدر دیمکدر واکثریا حرف بیانیه اولور « انانکه » لفظنده اولدیغی کبی . (م) اداتی امر حاضره داخل اولنجه امر حاضری نهی حاضره تبدیل ایدر « مکن » ده اولدیغی کبی ایتمه دیمکدر . (ن) اداتی فعللرده ادات نفی اولور « نکند » معناسی ایتمز دیمکدر . (و) حرف عاطفه‌در . (ی) اداتی اسمك آخرینه لاحق اولدقده وحدت معناسنی افاده ایدر « شخصی » ده اولدیغی کبی معناسی برشخص دیمکدر بعضا فعل ماضینك مفرد غائبك آخرینه لاحق اولورده خطاب ضمیری اولور و بعضاً حکایت حال ماضی معناسنی افاده ایدر « کردی » کبی ایتدك وایدر ایدی دیمکدر بعضاً ادات مصدر اولوب اسمك آخرینه داخل اولنجه مصدر معناسنی افاده ایدر « نیکی . بدی » کبی ایولك وکوتولك دیمکدر .

❋ ادات مرکبه ❋

(در) (بر) (را) (از) (تا) (اکر) (هرکز) (هر) (هرآیینه) (مر) (کاش) (زهی) (آیا) (کی) (زنهار) (ور . کین . ناك . مند) (وار . انه) (بان) (ستان . لاخ . زار . دان . سار . کده) (وش . آسا . سان) (چون) (چسان) (لیك) (بلکه) (مکر (نیز . باز . هم) — (در) ادات ظرفدر « درخانه » کبی اوده دیمکدر . (بر) ادات استعلادر « برتخت » تخت اوزرینه

دیمکدر . (را) ادات مفعولدر تخصیص وتعلیل ایچون کاور «مرا» بکا ویا بنی ویا بنم ایچون دیمکدر . (از) ادات ابتدادر «از انجا» کبی که معناسی اورادن دیمکدر . بعضکره تخفیف اولنه‌رق «زانجا» دینور . بعضکره (از) و (زان) اداتی تملیك معناسنی افاده ایدر آن‌چیز از منست ویا ازان منست کبی اوشی بنم مالمدر دیمکدر . (تا) ادات انتهادر «تاانجا» کبی بورایه قدر دیمکدر . (اکر) ادات شرطدر «اکر آموزی» کبی اوکردیر ایسك دیمکدر . (هرکز) ادات تأبیددر «هرکز نخورم» کبی اصلایم دیمکدر . (هر) سورکلیدر «هرکس» کبی معناسی هرآدم دیمکدر . (هرآیینه) ادات تأکیدر «هرآیینه خواهی رفت» البته کیده‌جکسین دیمکدر (مر) ادات تحقیقدر د مراورا سزد «البته» اکا لایقدر دیمکدر . (کاش) ادات تمنیدر «کاش رویت اندیدندی» نولیدی یوزکی کورمیه ایدیلر دیمکدر . (زهی) ادات تعجبدر «زهی تصور باطل کبی» نه باطل تصور دیمکدر . (ایا) ادات استفهامدر . «آیا اینجا کسی هست» کبی معناسی بوراده کیمسه‌وارمیدر دیمکدر . (ی) ادات مصدر «بخشنده‌کی» بغشلانمق دیمکدر . (زنهار) ادات تحذیردر . «زنهار مرو» کبی معناسی صاقین کیتمه دیمکدر .

(ور) (کین) (ناك) (مند) ادوات اتصافدر . مثلا «تاجور» «غمکین . غمناك» «. درد مند» تاجلی . غما ودردلی دیمکدر . (وار) (انه) ادات لیاقتدر دشاه

شاهانه د شاهه لایق دیمکدر . (بان) ادات صیانتدر «باغبان . دربان » کبی باغجی وقپوجی دیمکدر . (ستان . لاخ . زار . دان . سار . کده وامثالی) ادوات ظرفدر « کلستان » کل محلی د سنکلاخ د طاشلق محل د کلزار د کل لك د نمکدان د طوزلق « کوهسار » طاغلق د اتشکده ومیکده د اتش محلی وشراب محلی دیمکدر . (وش . آسا . سان) ادوات تشبیهدر «مهوش» آی کبی « جنت اسا » جنت کبی « سروسان » سرو کبی . (چون) نیچه . (چسان) نصل و (لیك) لکن کبی ادات استدراکدر (بلکه) اداتاعراضدر . (مکر) ادات استثنادر . (نیز . باز .) ادوات تکریرهم ادات عطف واشتراکدر .

❋ عربیده اولدیغی کبی ❋

فارسیده دخی جملهٔ اسمیه ایله جملهٔ فعلیه بولنور . جملهٔ اسمیه مبتدا وخبردن وجملهٔ فعلیه فعل ایله فاعل ویا نائب فاعلدن ترکب ایدن جمله‌لردر . بونلره (ترکیب اسنادی) و و (کلام) دینور .

جمله‌لر یا (جملهٔ تامه) ویا (جملهٔ متممه) اولور جملهٔ تامه مسند ومسند الیه ایله (است ونیست) کبی ادات ربطلر وضمائر نسبیه‌لرله تمام اولان جمله‌لردر .

سابقده کذران ایدن امثله جملهٔ تامهٔ فعلیه اولدقلری کبی

و(خدا بزرك است) و (زمين كرداست) مثللو جمله‌لر رخى جمله‌ٔ تامه اسميه‌لردر اشـته بو ايكى مثـالده خدا وزمين مبتدا ومسـند اليه و بزرك وكرد لفظلرى خبر ومسند اولوب است لفظى ادات ربطدر .

بعضكره فارسيده مبتدا وخبردن عبارت اولان ايكى جمله‌لردن اولنكنده بولنان ادات ربط ايله ايكنجينك ربطندن اكتفـا ايديلور . مثال (اين خط قاوس است ياپر طـاوس) كبى جمله‌ٔ متممه اركان اصليه‌سـندن برينك معناسنى اكمال ايچون مفاعيل خمسه دنيلان مفعول به ومفعول اليه ومفعول له ومفعول فيه ومفعول معه ايله حال وصفت واضافت واسـتثنادن برينه محتاج اولنان جمله‌لردر مثلا اشبو (درروز پنجشنبه مرابا ديكر شاكردان برآى مسابقب بمعارف خواستند) كبى .

بوراده باشليجه جمله د خواسـتند د لفظى اولوب سائر لفظلر هپ انك معناسنى تكميل ايچون متممات جمله دنيلان شـيلردر تكيم در روز لفظى خواستند فعلنك مفعول فيهى وپنجشـنبه لفظنك مضافى و برآى مسابقت لفظى مفعول له و با ديكرلفظى شـاكردانك صفت مقدمى وشاكردان فعل مذكورك مفعول معه‌سى ومرا لفظى مفعول بهى و بمعارف لفظى مفعول اليهى‌در بو جهتـله (در) مفعول فيـه وظرف اداتى (با) مفعول معه اداتى ورا مفعول به اداتى و (برآى) مفعول له اداتى و (به) مفعول اليه اداتى اولديغى كبى بونلردن (با) بعضكره (به) مقامنده و (به) (در) (را به) مقامنده استعمال اولنور .

(حال) فعل زماننده فاعلنك و يا مفعولنك قنغى حال وهيئتده بولنديغنى بيـان ايدر لفظدر مثلا (روزى ديدنش كه افتـان وخيزان ميكر يزد) وكذا (اورا بادل فرحان وشادان ديدم) عبارەلرنده افتان وخيزان « ميكر يزد » فعلنك فاعلنك هيئتنى و بادل فرحان وشادان « ديدم » فعلنك مفعولنك هيئتنى بيـان ايدر .

صفت بلا اسناد موصوفنده بولنان معنايه دلالت ايدن بر لفظدر كه موصوفنك آخرى مكسور وكنديسنك آخرى ساكن اوقنور ومجموعى « تركيب توصيفى » تسميه اولنور مثلا (چشم سياه ، قامت بلند) كبى بعضكره موصوفنه تقدم ايدرك آخرى ساكن قلنمغله وصف تركيبى ياپيلور .

وصف تركيبى بر مركبدركه موصوفنك صفتى اسم منسوب ويا اسم فاعل و يا اسم مفعول معناسـنده كاور بوده برقاج قسمدر برى براسم موصوفك صفتنى كندوسى اوزرينه تقديميله آخرى ساكن قلنەرق ياپيلور « سيه چشم وبلند قامت » كبى قره كوزلى و يوكسك بويلى ديمكدر . و بو اسم منسوب معناسنەدر (٢) امر حاضرك اولنه براسم علاوەسيله ياپيلور . « راستكو وسخندان » كبى طوغرى سويليجى سوز بيليجى ديمكدر بوده اسم فاعل معناسنەدر (٣) ماضى نقلى ويا اسم مفعولك اولنه براسم علاوەسيله ياپيلور « جهانديده » كبى دنيا كورمش ديمكدر بوده اسم مفعول معناسـنەدر . اضافه بر كلمەيى ديكر بر كلمەيه علاوه ايتمكه درلر اولكنه مضـاف وايكنجىيه مضاف اليه

ومجموعنه (ترکیب اضافی) دینور اکر مضافك مضاف الیهه تخصیصنی افاده ایدرسه (اضافهٔ لامیه) دینور (کتاب من • خامهٔ تو) کبی که بوراده کتاب بنم وخامه سنك اولدیغنی کوسترمکیچون « کتاب » من لفظنه « وخامه » تو لفظنه اضافه اولنمشدر ویا مضاف الیه مضافك نوعنی بیان ایدرسه (اضافهٔ بیانیه) اولور (کتاب کلستان) (روز پنجشنبه) (درخت کل) کبی که کلستان مضافی اولان کتابك قنغی کتاب وپنجشنبه مضافی اولان روزك قنغی روز وکل درختك قنغی درخت اولدیغنی بیلدرمکیچون اضافه اولنمشدر •

اکر مضافك آخرنده (هاء) رسمیه و (یاء) ساکن بولنور ایسه برهمزهٔ مکسوره ایله مضاف الیهه ربط اولنور « خامهٔ تو • منشیٔ شما » مثالمزده اولدیغی کبی و (واو) ساکنه ویا الف بولنور ایسه بریاء مکسوره کتوریلور « بانوی مملکت ودانای زاز » کبی فارسیده تتابع اضافات ترجه‌ده اولدیغی کبی اوقدر ثقیل کورنمز نتکیم اشبو (آبکارانجهٔ « تاب نظارهٔ مصائب خواتین حرمسرای نبوت » نیاورده‌در پس پردهٔ حجاب متواری کشتند) عبارهسنده التی لفظ بربرینه اضافه اولنمغله برابرینه اوقدر ثقیل دکلدر حالبوکه اکر بوعباره ترکجه‌یه ترجه اولنسه نه‌درجه‌لرده ثقیل اولدیغی میدانه چیقاره وبرده (ترکیب مزجی) واردرکه بوده بینلرنده نه نسبت ونه اضافت ونه وصفیت بولنمیان ایکی کلمه‌دن مرکب اسمدر (پانصد) کبی کرك اشبو ترکیب اضافی وکرك ترکیب مزجی کبی ترکیبلره

ترکیب ناقص دینورکه سویلندکده مخاطبه فائدهٔ تامه اعطا ایتمز استثنا دخی ماسبقده کی جمله‌نك حکمندن لاحق بولنان کلمه ویا جمله‌نك حکمی خارج بولندیغنی (اما ۰ لیك ولیکن ۰ مکر ۰) کبی استثنا اداتلری ایله افهام ایدن شیدر مثلا (جوانی دیدم خوش لهجه نیکو شمائل « اما آثار حزن واندوه درجبههٔ حالش لایح بود) ترکیبنده اولدیغی کبی ۰

جملهٔ اسمیه‌ده مبتدانك حقی تقدم ایسه ده بعضکره لفرض خبر مبتدایه تقدم ایدرك ادات ربط مبتدایه متصل اولور (روزی دهندهٔ ماخداست) کبی‌که بوراده روزی دهنده خبر مقدم وخدا مبتداء مؤخر اولوب « است ادات » ربطدرکه مبتدایه متصل اولمشدر وکذلك جملهٔ فعلیه‌ده اولان خبر دخی مبتدایه تقدم ایدرك بادئ نظرده جملهٔ فعلیه ظن اولنور (کفتند خلایق‌که توئی خاتم ثانی) کبی‌که بونك « اصلی خلایق کفتند » در مبتدا وخبردن هربرینك حذفی جائز اولدیغی کبی بعضکره فعل دخی خذف اولنه‌رق مفعولی اولان مصدر فعلك یرینه قائم اولور مثالی (ای مملکت طرب‌که رسیدی بآرزو) کبی بواصلنده « طرب کن » ایدی ۰

فارسیده فعلك متعلقاتی کندی اوزرینه تقدم ایتمك شیوه لساندن ایسه‌ده بعض کره ضرورت وزن واغراض سائره‌دن طولایی فعل دخی متعلقاتی اوزرینه تقدم ایدر (رسیدمژده‌که ایام غم نخواهد ماند) مصرعنده اولدیغی کبی جمله یاجملهٔ اخباریه ویاجملهٔ انشائیه اولور جملهٔ اخباریه صدق وکذبه

احتمالی اولان جمله‌لردر مبتدا وخبرله ماضی وحال واستقبال معناسنده بولنان جمله‌لر کبی .

جملهٔ انشائیه صدقه وکذبه احتمالی اولمیان جمله‌لردرکه طلبی وغیر طلبی قسملرینه منقسمدر . طلبی امر ونهی ودعا وشرط وتمنی واستفهامی شامل اولان جمله‌لردر مثاللری (ادب آموزید جاهل مشـوید . وآفتاب معارف درخشان باد . اکر علم آموختی ازجهل رستی . کاشـکی درایام جوانی از مکتب بیرون نکشتمی) کبی وغیر طلبی جملهٔ قسمیه‌درکه (بنام آنکه نامش حرز جانهاسـت) کبی اکثریا عباره‌لری تشـکیل ایدن جمله‌لر (جملهٔ اصلیـه) و(لاحقه)لردن عبـارت اولورلر (جملهٔ اصلیه) برمقصده مبنی ایراد اولنان جمله‌لردر (جملهٔ لاحقه) جملهٔ اصلیـه‌نك معناسـنی تعیین واتمام ویا ایضاح وافهام ایچون ایراد اولنمش جمله‌لردر (جملهٔ لاحقه)(معینه) (وموضحه) قسملرینه منقسم اولورلر .

جملهٔ لاحقه معینه (جملهٔ شرطیـه) و(جملهٔ مقولیـه) و(جملهٔ استینافیه) کبی جمله‌لردرکه بونلر عادتا جزا وقوکبی جملهٔ اصلیه‌لرینك مفهومنی اتمام وتکمیل ایچون کلامده ایراد اولنورلر .

بوندن اکلاشلدیغنه کوره (کلام) دائما مخاطبه صحت سـکوت افاده ایدر جمله‌نك ایسـه بعضیسی افاده ایدر بعضیسی ایتمز جملهٔ شرطیه‌نك مثالی (اکر روزی مرا دولتی روی نماید تراهر شـغلی که باید تفویض کنم) کبی ایمدی بوراده جملهٔ

اولی اولان شرطیه جملهسی ثانیه اولان جزا جملهسنه لاحق اولمشدر .

❋ جملهٔ مقولیه یه مثال ❋

امام کسائی کویدکه (درایام تحصیل علوم اوقات خودرا بفقر وفاقه میکذرانیدم و بامداد چون صبح صادق پیراهن نیلکون شب راچاك میکرد من دراعهٔ طلب پوشیده بمدرسه می شتافتم) .

❋ جملهٔ استینافیه ❋

ماقبلنده بولنان جملهنك مفهومندن خاطره توارد ایدهجك سؤال ضمنی یه جواب وجملهٔ مذکوره یه علت مقامنه واقع اولان جملهدر .

❋ مثالی ❋

آثار اقبال سلاطین بتربیت خداوندان هنر باقی ماند « چه نتایج اقلام وفواید رایهای ایشان ابد الدهر برصفحهٔ روزکار پایدار می مانده (از تاریخ فرس) .

❋ جملهٔ لاحقهٔ موضحه ❋

جملهٔ اولانك معناسنی ایضاح ایچون ایراد اولنان جملهدر (جملهٔ تفصیلیه) و (جملهٔ تفسیریه) و (جملهٔ توصیفیه) (وجملهٔ بیانیه) و (جملهٔ اضرابیه) و (جملهٔ معترضه) کبی .

﴿ جمله تفصیلیه یه مثال ﴾

بازمرغ خانکی رابه بیوفایی منسوب کرده کفت « باوجود انکه آدمیزادر برکردن توحق نعمت وتربیت است چون عزم کرفتن توکنند از پیش ایشان می کریزی واز بام بیام می پری » — (ازهمایون نامه)

﴿ جمله تفسیریه یه مثال ﴾

آن پسرجوانی بود بتجارب مهذب نکشته « یعنی کرم و سرد جهان نچشیده وسیلی دست روزکار نخورده » — (ازتاریخ فرس)

﴿ جمله توصیفیه یه مثال ﴾

بعدازاندك زمانی ازمکه پسری متولد شدکه اشعهٔ جمالش طبانچه بررخسار آفتاب زدو صفای دیدارش داغ رشك برجبین ماده نهاد » — (ازتاریخ عجم)

﴿ جملهٔ بیانیه یه مثال ﴾

آن مرد شخص ایست « که کوی فراست ازابنای زمان ربوده وبرهان کیاست بجهانیان نموده انوار مفاخر او برچهرهٔ ملك تابان و آثار مظاهراو برجبههٔ عصر نمایان بود » — (ازتاریخ فرس)

﴿ جملهٔ اضرابیه ﴾

ماسبق بولنان جمله یی برطرز آخرده ابراد اتمکه دیرلر مثالی

(برهمن ببالا نگریسته زنی رادیدکه تنبول میخورد و آب دهان می ریزد « نه زن بلکه ماهی رادیداز افق دریچه طالع شده ازدهان شفق می اندازد وخورشیدی رامشاهده نمودکه ازمروارید دندان لعل آبدارمی پاشد » — (ازتاریخ هند)

﴿ جملهٔ معترضه ﴾

ایکی جملهٔ مطرده بیننه بعض مقصددنناشی بشقه بر جمله نك دخولنه دیرلر مثالی (امام محمد بن حسن شیبانی بمجلس هارون الرشید آمد (هارون) ازبرای اوقیام نمود ودر پیش او بدوزانونشست « خداهردورا بیامرزاد » ندما گفتندکه این معنی هیبت سلطنت رازیان دارد (هارون) گفت هرهیبتی که بتواضع علمازائل گرددقابل زوال باد » — (ازتاریخ خلفا)

﴿ حکایت تاریخیه ﴾

شمس المعالی (قابوس) که پادشاه جرجان وطبرستان بودعلم و فضیلت اوشهرت تمام دارد (قابوسنامه) که از مؤلفات اوست تاحال درمیان است وخط نسخ و ثلث راچنان نیکو نوشتی که هرگاه سطری ازخط اوبنظر (صاحب عباد) رسیدی گفتی این خط قابوس است یاپرطاوس ٠

﴿ حکایت ﴾

(صاحب عباد) وزیر (آل بویه) که مانند اووزیر کامل کم

نشــان دهنــد درعلم و فضل یگانهٔ روزکار بود ودرکیــاست وفراست وفصاحت و بلاغت معروف صغار و کــبار بود در بعض کتب بنظر احقر رسـیده‌که چهار صدشتر کتابخانهٔ (صاحب) می کشـید چون و فات یافت نعش اورا بنماز کاه آوردند امرای دیلم پیش تابوت اوسربسجده نهادند •

❋ حکایت ❋

(ابوعلی ابن مقله) که واضع خط نسخ است مشاهیروزراء بنی عباس بود روایت کردکه پیش ازتصدی امر وزارت درشهر فارس محبوس بودم امیرفارس (یاقوت) بودروزی دبیر یاقوت نزدیك من‌آمده کفت ترا امیرسلام میرساند ومیکو یدکه میل من باستخلاص او بسـیار است امادیر استکه کفته اند (المأمور معذور) من بمحافظت مأمورم اکنون آرزو یی داشــته باشی بفرمای‌که مبذول است من‌کفتم مدتیستکه قبض عظیم برخاطر استیلا یافته واندیشهٔ عاقبت کار درلذت زندکانئ من‌نقصانی فاحش ظاهر ساخته امیر لطف فرماید مغنی را بفرستدتا لحظهٔ ازسماع نغمــات خاطر حزین را بهجتی ودل غمکین را مسرتی روی نماید چون التماس کردم دبیر یاقوت رفت ومغنئ خوش لهجهٔ باسباب طرب نزدما فرستاد چون آنشخص آغاز سازکرد بیت اول که برزبان آورد من‌باآن تفأل نمودم‌آنروز روزشنبه بود درشنبهٔ آینده یاقوت نزدما آمده زبان بتهنیتن کشوده مرا بوزارت خلیفه مژده داد ومثال (القاهر بالله) بمن نمود •

❊ حکایت ❊

(خواجه نظام‌الدین حسن) که ازاکابر وزراء سلجوقیه است وحالا مدرسهٔ نظامیه که دربغداد است ازماثر خیریهٔ اوست دراوائل حال کاتب (عمیدبن شادان) بود خواجه از (ابن شادان) رنجیده از بلخ بمرو آمد وسائط ووسائل برانگیخته خودرا بخدمت (جعفر بیك رسانید جعفر بیك) آثار کیاست وفراست دربشرهٔ خواجه مشاهده نموده اورابه پسر خود (الب ارسلان) سپرده گفت میبایدکه این مرد منشی توباشد . بعداز (جعفر بیك) خواجه را (الب ارسلان) وزیر خود ساخت و بعداز او وزیر پسرش (سلطان ملکشاه) گردید وازین وزیر پرتدبیر درجهان ماثر (حسنه بسیار بوقوع رسید ازان سبب بنظام الملك) ملقب بود .

❊ حکایت ❊

(علی بن ابو هاشم) گوید (فضل بن سهل) که ازمشاهیر وزراء بنی عباس است قبل ازتصدی امر وزارت اورا بابرادر خود (حسن بن سهل) دیدم که هریك زنبیلی داشتندکه مایعرف خود شان‌را دران زنبیل نهاده بودند روزی ان زنبیلها را تفحص کردم تاکه بدانم دردرون آنها چسیت پیراهنی وازاری ودوموزهٔ واسطرلابی بود بعد از اندك زمانی دیدم‌که وزیر (مأمون) شده بود وهزار شتر بارو بنه ایشان رامی کشید .

❊ حکایت ❊

(محمد بن جابر) گوید در ایام بیکاری بافضل بن سهل براه

از دست شما برودمکو بیدکه ملك ویا مال ماتلف شد بلکه بکوییدکه عاریتی‌که اوروزی چند انتفاع کرفتیم استرداد نمودند٠

❁ حکمت ❁

روزی بقراط حکیم در حکمت طبیعی سخن میکفت شخصی معارض اوکشته کفت مردم اینسخن ترا قبول ندارند حکیم کفت سخنی‌که در نفس‌الامر صدق وصوابست برمن لازم نیست‌که مردم را تکلیف نمایم تاازمن قبول کنند٠

تمت

اخطار

شاکردلره ملکه ورسوخ کلمك ایچون اسملر ومصدرلر اوقوندیغی زمان یالکز انلر ایله اکتفا اولنمیه‌رق خارجدن برچوق اسم ومصدرلر وقواعده متعلق برطاقم امثله‌لر دخی یازدیرلملیدر کاه فارسی برکلام ویابرلفظك معناسی وکاه ترجمه برکلام ویابراسمك فارسیسی سؤال وفارسی عباره‌لرده بولنان صرف ونحوه دائر شیلر صورله‌رق تحلیل وترکیب ایتدیرلملیدر ٠